

⊕ KÉP ÉS SZÖVEG: LANTAI-CSONT GERGELY

KÖVEM, KÖVEM, MONDD MEG NÉKEM!... DRÁGAKŐ-KERESKEDELEM KELET-AFRIKÁBAN

Álljunk meg egy elegáns ékszerbolt kirakata előtt, és tegyük a kezünket a szívünkre: ugye nem az jut eszünkbe, hogy milyen regényes utat jártak be a nemesfém foglalatba zárt apró, színes drágakövek?! Legkevésbé pedig arra gondolnánk a mesterien csiszolt szépségek láttán, hogy az ezen szerzett hasznot egyes kitermelő országokban fegyveres konfliktusok finanszírozására fordítják. Pedig a kövek hosszú és nemritkán piszkos utat tesznek meg, mielőtt egy kecses nyak díszévé vagy féltett kincsé válnának...

Három napig tartó zötykölődés után késő este érkezem a kenyai–tanzániai határra. Utam Egyiptomtól Kongóig vezet, keresztül Kelet-Afrika vadregényes országain. A megelőző napokban hatalmas esőzések voltak errefelé. A kocsi hosszú órákon át vánszorgott a csúszós, sáros úton, gyakran csak helyiek népes serege tudta átsegíteni egy-egy mélyebb dagonyán. De nem a sár okán jöttem: a maszáj pásztorok és drágakövek földje vonzott idáig.

Nomád drágakőfutárok

Namanga főterén van találkozóm két férfival. Egyikük faluőr, másikuk már a városba költözött, valamivel jobb módú, családos ember. Uman és Sajanga nagy tiszteletnek örvend a környékbéli maszajok körében. Segítségükkel fogom bejárni a környék maszáj közösségeit, több napot töltök helyi családokkal, hogy a 21. századi modernizálódó Afrikában élő, jobbára törzsi táncaikról híressé vált nomádok életéről többet megtudjak.

A maszajok kunyhóikat akáciaágakkal rakják

MIDDLEMAN

A maszáj drágakő-kereskedő épp egy nagy zsák rubint szállított a dél-afrikai fehér üzletember asztalára

körül: jól jönnek a veszedelmes tüskék, mert hiénából és oroszlánból nincs hiány erre felé. A szűrős gallyak védik a háziállatokat, kár is lenne a kecskéért, aminek tejéből szegényes, puliszkaszerű ételt készítenek az asszonyok. A törzs életében nagy szerepet játszik egy lopótökből készült, színes bőrdarabokkal és díszekkel felaggatott szállítóeszköz, a kalabash. Az edény sajtárként éppúgy helytáll, mint a fogmosáshoz használt szén tárolásakor, de a másus is ebben rázza össze a jósláshoz használt kagylóit, és nemritkán drágakövek is csörögnek a tök-edény mélyén.

Alig találkozom férfiakkal a kunyhók környékén, a legtöbben a bányáknál vannak. Ők azonban nem hétköznapi bányászok, hanem közvetítőként dolgoznak: magukat csak „middleman”-nek nevezik. Felvásárolják a helyi, gyakran családi vállalkozásként működő bányák tulajdonosaitól a tört drágakövet, majd a szavannán átvándorolva eljuttatják azt a nagyobb városokba, ahol főleg ázsiai és dél-afrikai kereskedőknek értékesítik. Égek a vágytól, hogy a kő útját a tengődő bányászok piszkos markától a városig végigkövessem, ebben pedig Uman unokatestvére, Susu van segítségemre.

A DRÁGAKŐ – KONTINENSUGRÁS ELŐTT

Egy sikátor aljában nyíló egyszobás irodában ázsiai felvásárló fogadja a többnyire maszáj kereskedőket, és a szebb példányokat felvásárolja

CSODÁS DARAB
Maszáj férfi vizsgálja
egy kivételesen
nagyak számító
tanzanitdarab
tisztaságát
és színjátékát

Tanzánia ékköve

A harmincas évei végén járó, maszáj származású, de hagyományait már alig őrző kenyai férfi nagy lelkesedéssel mutatja drágakőgyűjteményét; van itt minden, amitől egy geológus szeme felcsillan: citrin, akvamarin, turmalin, rubin, zafír, smaragd, ametiszt – és a még több tucat ásvány mellett elővillan egy igazi ritkaság, a maszájok tisztelt és sze-

retett drágaköve, a tanzanit, melyet csak egészen később, 1967-ben fedeztek fel, ráadásul maguk a nomád, állattartó maszájok! A legenda szerint Tanzániában, a kenyai határhoz közel, a Kilimandzsáró lábánál akkoriban alaposan leégett a szavanna, és a maszájok a tűz után valami fényesre lettek figyelmesek a barna talajban.

Az égszínkéék drágakő valójában a zoizit nevű ásvány kék változata: eredetileg így is hívták, a tanzanit nevet csak később kapta. A névváltozás oka kettős volt: egyrészt az angol neve kiejtve az öngyilkosság szóra hasonlít (zoisite/suicide), ami már csak kereskedelmi megfontolások miatt sem szerencsés, másrészt a névvel szerették volna kifejezni

a lelőhely egyediségét. A drágakő ugyanis rendkívül ritkának számít, és kizárólag Tanzániában lehet. Kereskedelme szinte teljesen Arusha városára korlátozódik, és majd' minden példány maszáj kereskedőkön keresztül jut el a felvásárlókhoz. Karakteres színét csak hőkezelés után éri el, igaz, ehhez ma már nem kell tüzet gyújtani a szavannán.

Megélhetési kincskeresők

Susu megígérte, hogy megmutatja, milyen egy tradicionális kelet-afrikai drágakőbánya, ezért másnap felkerekedünk, hogy meglátogassuk a környék számos fejtésének egyikét. A pár méter mély, föld alatti gödörben tíz férfi dolgozik a 40 °C-os hőségben. Az idős bányatulajdonos szomorúan meséli, hogy csak nagyon ritkán találnak igazán értékes követ.

– Néha előkerül ugyan egy-egy zöld turmalin, de az ára olyan alacsony, hogy az a megélhetéshez kevés. Egyszer találtunk ugyan egy többkilós rögöt – meséli az öreg –, de az indiai felvásárló alaposan becsapott, és sosem fizette ki. Utoljára a közeli Mombassa kikötőjében látták, ahol hajóra szállt, és felszívódott – eleveníti fel a balul elsült üzletet.

A BÁNYÁBAN

Maszáj bányász robbanóanyagot készül elhelyezni egy 30-40 méter mélyen futó járat frissen elkészült furatába

(balra)

A legtöbb kelet-afrikai kis bányában a tulajdosok maguk is dolgoznak. Megfeszített erővel váják – ha olykor telik rá, robbantják – a sziklatömböket; eszközeik kezdetlegesek, néhol csak kalapácsból és vasrúdból áll a szerszámkészlet. A jobb módúak már megtehetik, hogy generátorról elektromos fűrőt működtessenek, és néhanapján kerül puszkapor is.

ROBBANTÁSI SEGÉDLET

A felszínen közben a fojtóanyagot készítik elő a robbantáshoz. A bányatulajdosok csak ritkán engedhetik meg maguknak a luxust, hogy robbanószerrel dolgozzanak, többnyire csákány és kalapács a kitermelőeszköz

Az idős bácsi tovább mesél a bányászéletről:

– A munkások alapbére, hogy enni kapnak és a bánya mellett felállított sátorban alhatnak. Ezt biztosítanom kell, akár van eladás, akár nincs. Sajnos épp előző héten kellett elküldjem vagy tucatnyi emberemet, mert már nem tudtam őket etetni. Ha van bevétel, annak a fele engem illet, mert az én területemen folyik a termelés, a másik felén a bányászok osztoznak – magyarázza. – Ebben a bányában már vagy három hónapja nem volt számottevő lelet.

Ha már itt vagyunk, Susu mintegy 20 dollárnak megfelelő kenyai schillingért vásárol a tulajtól egy zöld turmalint. A kővel a tarsolyunkban állunk tovább, hogy átlépjük a kenyai–tanzániai határt.

Minden a kőről szól

Pár órás autózás után érkezünk meg a tanzániai Arushába – nem túlzás azt állítani, hogy ez a kelet-afrikai drágakő-kereskedelem origója. A zsúfolt központban már vár rám Susu helyi kereskedőbarátja, Msili. Az egész környék drágakőházban ég, nemcsak a város néhány tízezer lakója, de a környékbeli falvak népe is mind valamilyen módon részesei a drágakőbiznisznek. Egyesek a masszajokhoz hasonlóan a bányákból igyekeznek beszállítani a köveket, mások eladnak, csiszolnak, vagy ügynökösködnek. De a város a szerencsevadászok és csallók Mekkája is.

AFRIKÁBÓL ÁZSIÁBA
Tanzániában kevés követ csiszolnak: az eszközök és a szakképzés itteni hiánya miatt inkább a fő megmunkálóhelyre, Indiába szállítják. Az arushai férfi a kevés kivételek egyike (jobbra)

Felemás érzésekkel nézek keresztül a hömpölygő tömegen; a turistákat gyanús alakok – csalók és feketén kereskedő helyiek tömkelege – állja körül. Bevett szokás, hogy az emblematis tanzanit helyett színes, tört üveget adnak el a gyanútlan vevőknek. A legtöbb külföldi vásárló ékszerhez való követ csiszoltna belőle, és csak hazaérkezve szembesül azzal, hogy amit rásóztak, értéktelen kacat.

SÉTA KÖZBEN
Az utcán egy férfi zsebéből egy marék citrin kerül elő
(balra fent)

 Gazdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
LANTAI-CSONT GERGELY
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

A zsúfolt belvárosból a szállásom irányába sétálva egy kevésbé forgalmas utcába tévedek, ahol több száz maszáj gyűlt össze, hogy a többnapos járóföldről hozott drágaköveiket – főképp tanzanitot – válogassák, osztályozzák. A seregnyi, piros és lila leplekbe burkolt ember asztalok mögött ülve vagy állva méregeti, tapogatja a köveket, hol ócsárolva, hol méltatva a másik portékáját.

Hangoskodásra, már-már üvöltözésre leszek figyelmes. Egy apró üzlethelyiség előtt maszájok tucatjai állnak sorban, bent pedig egy kínai férfi hosszú késsel a kezében hadonászva licitál a számára becses kövekre. A gyenge minőségű drágakövek gazdáit kíméletlen határozottsággal hajtja el. Az üzlet végeztével az árusok lassan felszívódnak, ő pedig szárított banánnal kínál, és elmagyarázza: erős

fény elé téve a köveket, szempillantás alatt meglátható, hogy van-e benne törés, sérülés, vagy egyáltalán, valódi-e.

A drágakövek többségét ázsiaiak vásárolják fel, és Indiában csiszolják a megfelelő formára. Ekkorra nő meg igazán az értékük, ilyen állapotban jutnak el az európai vagy az amerikai piacra, ahol nyakláncok, fülbevalók, gyűrűk ékes-

ségei lesznek. A köveknek csak csekély részét csiszolják és adják el Afrikában, ahol nemcsak piti utcai kereskedők foglalkoznak a felvásárlással; a város túloldalán, szögesdrót kerítés mögött talál védelmet az egyik legnagyobb dél-afrikai felvásárló, akinél nagy tételben zajlik az üzlet. Ott jártamkor majdnem 10 kiló rubin cserélt gazdát pillanatok alatt.

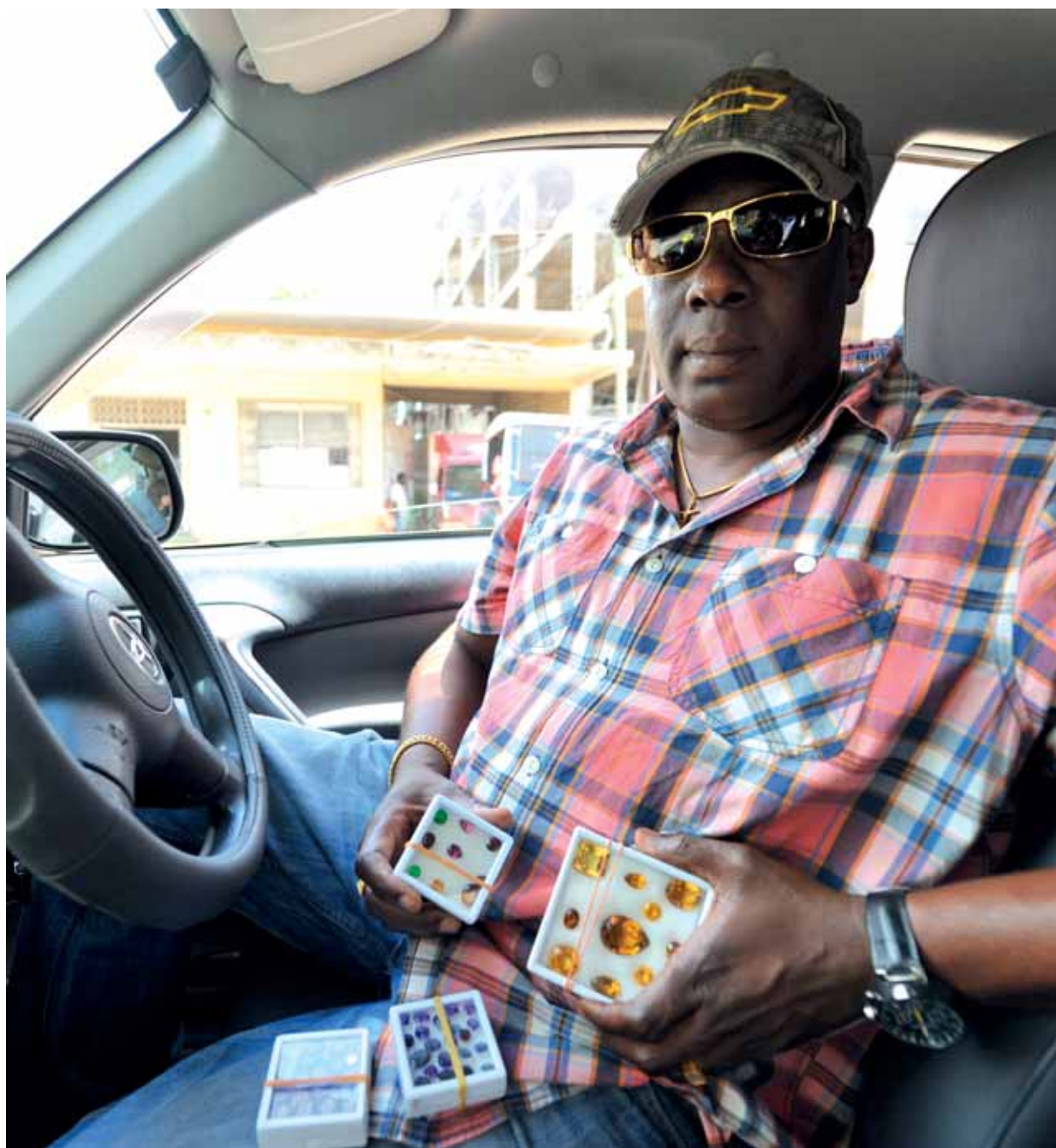

NYÍLT SZÍNI MUSTRA
Apróbb tanzanitköveket válogatnak az utcai maszáj kereskedők

BIG BOSS
„Irodájában”, azaz terepjárójában mutatja csiszolt köveit (jobbra)

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA
AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

A dél-afrikai kereskedőtől kilépve, egy fekete terepjáró gördül elém; aranykeretes napszemüveget hordó fiatalember száll ki belőle – egy pillanatra megfagy körülöttünk a levegő.

– A „Nagyfőnök” vagyok – mutatkozik be kedvesen. – Úgy hallom, a kövek érdekelnek – folytatja előzékenyen, és autójába invitál.

A mozgó irodaként is szolgáló terepjáróban mérleg, átvilágító lámpa és minőségi csiszoltkő-válogatás

fogad. Magyarázom, hogy nem a vásárlás miatt vagyunk itt, de a „Nagyfőnök” ennek ellenére is nagy odaadással kalauzol végig munkásságán, miközben nem győzi hangsúlyozni, hogy ő az első számú utcai kereskedő a városban. Búcsúzóul – tekintélye és nagyvonalúsága jeléül – csapatunk hölgytagját egy csiszolt ametisztel ajándékozza meg. Mivel ingyen volt, megnyugodhatunk, hogy ennek az árából biztosan nem lesz Kalasnyikov-lövedék. ☺